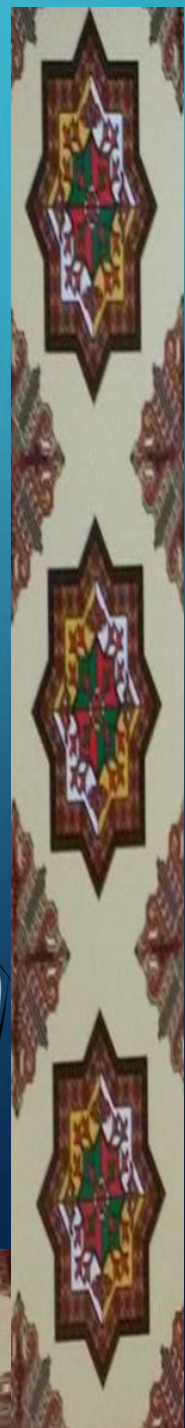




TÜRKMEN TÜRKÇESİ



TÜRKMEN TÜRKGÇESİ

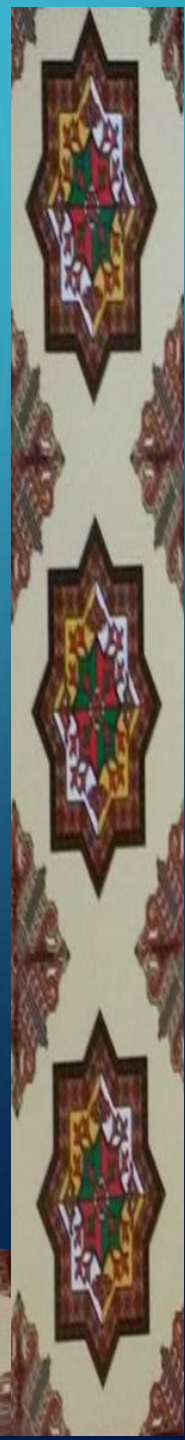
TÜRKMENCE OKUMA VE ANLAMA İLE İLGİLİ DERSLER

TL 2043 TÜRKMEN TÜRKGÇESİ OKUMA-ANLAMA I
(TÜRKMEN TÜRKİSH READING COMPRHENSION I)



TL 2048 TÜRKMEN TÜRKGÇESİ OKUMA-ANLAMA II
(TÜRKMEN TÜRKİSH READING COMPRHENSION II)





TÜRKMEN TÜRKGÇESI

TÜRKMENCE OKUMA VE ANLAMA İLE İLGİLİ DERSLER

**DÜŞÜNMEK
ÜÇİN**

OKAP BİLMELİ

DIŇLAP BİLMELİ

AŇLAP BİLMELİ





Ders Kodu	Yarıyıl	Ders Adı	T/U/L	Türü	Öğretim Dili	AKTS
TL 2043	1	Türkmen Türkçesi Okuma-Anlama I	2		Türkmençe	3

Dersin amacı,

- öğrencinin kendisiyle,
- ailesiyle,
- çevresiyle ve
- özel günlerle

ilgili metinleri okuma anlama becerilerini geliştirmektedir.





EDEBİYATLAR VE DİĞER KAYNAKLAR

- BABAYEV, K., (1972) Türkmen Diliniň Praktiki Stilistikası. Aşgabat.
- BABAYEV, K., (1982) Resmi Dokumentleriň we İş Kagyzlaryň Dil Medeniyeti. Aşgabat.
- BABAYEV, K., (1983) Diliň Obrazlı Şerişdeleri. Aşgabat.
- BABAYEV, K., (1983) Dokumentleriň we İş Kagyzlaryniň Türkmen Dilinde Yazılışı. Aşgabat.
- BABAYEV, K., (1983) Türkmen Diliniň Stilistikası. Aşgabat.
- BABAYEV, K., (1989) Türkmen Diliniň Stilistikası. Aşgabat.
- GELDİMİRADOV, A., (1983) Türkmen Edebi Dilinde Variantlaşma. Aşgabat:Ilım.
- NEPESOV, G., (1993) Türkmen Edebi Diliniň Publisistik Stili. Aşgabat.
- NIYAZOV, S., (1994) Stilistikani Övretmegiň Esasları. Aşgabat.
- ŞIHIYEVA, O., (1996) Türkmen Dili ve Sözleyiş Sungatı.
- TÄÇMİRADOV, T., (1976) Türkmen Edebi Diliniň Orfografiyasınıň Sovet Dövründe Formirlenişi.Aşgabat.
- TÄÇMİRADOV, T., (1978) Türkmen Diliniň Orfoepik Sözlügi. Aşgabat.
- TÄÇMİRADOV, T., (1979) . Dil Medeniyetiniň Meseleleri. Aşgabat.
- TÄÇMİRADOV, T., (1979) Türkmen Sözleyiş Medeniyeti Boyunça Oçerkler. Aşgabat.
- TÄÇMİRADOV, T., (1980) Sözleyiş Medeniyetiniň Aktual Meseleleri. Aşgabat.
- TÄÇMİRADOV, T., (1988) Türkmen Sözleyiş Medeniyetiniň Käbir Meseleleri. Aşgabat.
- JANOS SİPOŞ (2012) TÜRKMEN KÜLTÜREL ARAŞTIRMALARI CD-I,II
- TÜRKMEN RADİYO OYUNLARI (2011) Türkmen Türkçesinde CD-I,II
- GARABAYEV, B., (1994) Türkmençe-Türkçe Gepleşik Sözlügi. Aşgabat: Gözyetim.
- GÜCÜKOV, S., (1997) Alkışlar-Dilegler Sözlügi. Aşgabat.
- DURDIYEV, H., (1993) Güzellik: Estetiki Söhbet. Aşgabat: Magarif.
- SARIYEV, B., (1994) Türkmen Sözleyişiniň Altın Sözlügi. Aşgabat:Magarif.





OKUMA-ANLAMA

DÄP-DESSURLAR BILEN BAGLANYŞYKLY TEKSTLER

**5-nji hepde üçin tekstleri tapyň:
«ÖLEÑLER»**



OKUMA-ANLAMA



Öleňler türkmen halkynyň arasynda uzak asyrlaryň dowamynda döremek bilen, gelin edinilende, toý tutulanda ýerine ýetirilýän däp-dessurlaryň biridir. Bu žanr halkyň arasynda giňden ýaýrapdyr. Toý aýdymalarynyň bir görnüşi bolan öleňlere Dänew, Çärjew, Farap sebitlerinde "Öleň-üleň" diýip at berilýär.



OKUMA-ANLAMA

Öleñlerde ýaş çatynjalaryň gylyk-häsiýetleridir akyl-paýhasyna degişli sözler bar. Öleñlerde durmuşa çykýan gyzyň enesini, öleñçileri gepletmek häsiýetleri bar. Öleñçiler tarapyndan başga biriniň dili bilen aýdylýan öleñlerde adam durmuşyna bap gelýän oňat isleg-arzuwlar beýan edilýär. Öleñler gyza, onuň enesine ýa-da başga adamyň durmuşy bilen baglanyşykly bir zada degişli bolany üçin täsirli bolýar.



OKUMA-ANLAMA



Aýdylýan öleň bentleri kime degişli bolsa, ol däbe görä ses edip aglamaly bolýar. Biz ýokarda aýdylan zatlary anyklamak üçin Dänew, Çärjew, Farap etraplarynda öleňleriň ýerine ýetirilişi, ondaky adam durmuşy bilen baglanyşykly bolýan dürli ýagdaýlaryň üstünde durup geçmeli bolýarys. Bu etraplarda ýaşayan türkmenleriň şahyrana döredijiliginiň öleň žanry toý aýdymlaryna degişlidir. Öleňler hem toý aýdymlary ýaly gadymdan bäri nesilden-nesle geçip gelyän halk döredijiligidir.



OKUMA-ANLAMA



Öleňlere "toý aýdymalary" diýilmeginiň esasy sebäbi olaryň diňe toýda aýdylýandygy üçindir. Ýerli döp-dessurlara görä, gudalaryň iki tarapy-da biri-birini synlaýar. Synlamak düzgüni diňe ogul-gyza degişli bolman, iki tarapyň maşgala çlenleriniň hemmesine hem degişlidir.



OKUMA-ANLAMA

*Öleň-öleň, haý öleň,
Aý aýlanar, ýar-ýar.
Dost-ýarlary ýygnanyp,
Toý toýlanar ýar-ýar.*

Öleňçiler öleňi örän täsirli ýerine
ýetirmeli. Öleň aýdylanda köplenç
durmuşa çykan gyz aglaýar.



OKUMA-ANLAMA



Eneli-gyzyň aýrylyşyk pursaty öleňlerde şeýle edilýär:

*Bukjasynyň ujuna
Bagladylar ýar-ýar.
Enesiniň ýüregin,
Dagladylar, ýar-ýar.*



OKUMA-ANLAMA

Gyz durmuşa çykarylanda giýew boljak ýigidiň daşky sypatyna seretmän, onuň akyl-paýhasyna seredilip kesgitlenmelidigi barada öleňlerde şeýle pikirler ýöredilýär:

*Meniň kyzym aýpara,
Giýew gara, ýar-ýar.
Gara diýmäň giýewe,
Giýew sere, ýar-ýar.*



OKUMA-ANLAMA

Ýerli gelin-gyzlaryň beýleki poetiki halk döredijiliginde görkezilişi ýaly, öleňlerde hem nebsewür ata-eneleriň mala-pula göz gyzdyryp, gyzlaryny gadyr-gymmat diýen zady bilmeýän näkeslere satyp goýberişleri hakynda gyzyň dilinden şu sözleri eşitmek bolýar:

*Tagty-rowan üstünden,
Taýyp düşdüm, ýar-ýar.
Gadrym bilmes näkese,
Gaýyp düşdüm, ýar-ýar.*

*Haly-giläm üstünde,
Bir gül ediň, ýar-ýar.
Ataň-eneň öýünde,
Bilbil ediň, ýar-ýar.*



OKUMA-ANLAMA

Käbir eneler çykarylan gyzlaryndan aýra düşmek, näçe agyr degse-de, çydamlylyk edip, aglamaýarlar. Bu döp-düzgüne görä geň görüýär. Öleň aýdyjylae beýle pursaýlary hem nazaryndan sypdyrmaýarlar.

*Toýhananyň tüňçesi,
Şaglamaýar, ýar-ýar.
Öweýmidi enesi,
Ýyglamaýar, ýar-ýar.*

*Aý öleň-ä, aý öleň,
Öleň barmy, ýar-ýar.
Ýat illere kyz satyp,
Gülen barmy, ýar-ýar.*



OKUMA-ANLAMA

Beýleki türkmen tire-taýpalarynda bolşy ýaly, Amyderýanyň orta akymynda gadymdan bäri mekan tutan türkmen taýpalarynyň wekilleriniň hem däp-dessuryňa görä, gyz gaýynlaryna ugradylmazynyň öň ýanynda aglaýar. Onuň bilen bilelikde mähriban enesi, doganlary-da aglaşýarlar. Aslyna seretseň, beýle däp öz wagtynda Ýewropa halklaryna hem belli bir derejede mahsus bolupdyr.